

első gondja az volt, hogy a nagy változást ne lehessen észrevenni rajta.

— Ha aranytányéron is talán, — mondogatta akkoriban magának, — de ugyanazokat az ételeket fogod enni ezután is.

Nem ügyelt rá, vagy talán nem tudta ekkor még, hogy ezentúl más ételek fognak ízleni neki.

Engedelmeskedett a gróf akaratának és nem öltött gyászruhát. Bántó kellemetlenség érte utolsó bácsikája, Gesvres márkai szállítóinál, mikor megjelent náluk, hogy ruhatárát felfrissítse. Reá hivatkozván, a szabó a márkai néhány kiegyenlített számláját mutatta fel. Lafcadio megvetett minden csalást és úgy tett, mintha éppen azért jött volna, hogy ezeket rendezze és maga is készpénzben fizette ki ruháit. Ugyanez a kaland megismétlődött a cipésznél is. Már ingeit czélszerűbbnek találta új üzletben megrendelni.

— Ha legalább tudnám bácsikám, Gesvres márkai címét! Örömem telnék benne, elküldeni neki a kiegyenlített számlákat. Ezért ugyan megvetne, de Baraglioul vagyok és mátlól kezdve, te csirkefogó márkai, ki vagy hajítva szivemből.

Semmi sem tartóztatta Párisban, sem nem vonzotta máshová; apránként keresztül utazott egész Olaszországon s Brindisibe készült, a honnan valami nagy hajón Jáva-szigetére akart utazni.

Egyedül ült a vasuti kocsiban, mely Rómától dél felé robogott vele s daczára a melegnek, térdére egy selymes, teaszínű takarót borított és maga előtt összekulcsolt kezéin hamuszín keztyűit nézegette. Ruhájának puha és bolyhos szövete alatt jólétet érzett minden porúsán keresztül; nyaka kényelmesen helyezkedhetett el a nem nagyon magas és alig keményített gallérban, melyből keskeny, mint a gyík, sötét selyem nyakendő ereszkedett divatos ingére. Jól érezte magát a bőrében, jól érezte magát ruhájában és cipőjében. Kasztor kalapja, szeme előtt lehajtván, elválasztotta a tájtól; boráka pipát szívott és szabad folyást engedett gondolatainak. Gondolatai ezek voltak:

(Folytatása következik.)

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

Szahara. Földi Mihály hatalmas nagy, két-kötetes regényéről teljesen ellentétes vélemények alakultak: vannak, a kik elragadtatva beszélnek róla s fróját a magasztalás csúcspontjaira emelik és vannak, a kik teljesen elutasítják a regényt. Ez a vélemény-eltérés inkább a könyv mellett szól, mint ellene; jelentéktelen munka körül nem szokott vita fejlődni. Földi könyve valóban nem is jelentéktelen, sőt hatalmas írói erőfeszítés eredménye, a mely már annál a rendkívüli szellemi munkánál fogva is imponál, a mely bele van fektetve. Íróját a legmagasabbra törő ambíció tarkalta: a szó irodalmi értelmében is nagy regényt akart adni az olvasó elé, a melyben teljes részletességgel kitárja a világról és az emberekről való fogalmait, rést nyit, a melyen az olvasó belepillanthat a mindenségbe, a hogyan az Földi Mihály gondolkodásában tükröződik. Ebben aztán olyan energiát fejt ki, a mely mindenképen tiszteletet parancsol. Az eszközei sem jelentéktelenek: óriási megfigyelési és emlék-anyagot dolgoz fel, áthatóan, világos szemmel látta meg az embereket és dolgaikat s egyszerű, szinte szárazon konstatáló előadásával, a mely szándékosan kerül minden romantikus ezicizomát és minden lírai színjátékot, élesen meg tudja eleveníteni a dolgokat. A nagy orosz regényírók tanítványa, különösen Dosztojevskié, olvasás közben gyakran ráismerünk a *Roszholnikov* szerzőjének részletes módszerére, a mely a mindennapi aprólékos jelenségek lélektani távlatba állításával igyekszik megalkotni az élet képét. Az már aztán szellemi dispoziáció dolga, hogy Földi írásában minduntalan ráismerünk Dosztojevské egyoldalúságára is; a mely a maga egyéni látószögéből szemléli mindent s olyan szint ad ezzei a világnak, hogy az már többé nem a mindnyájunk közös, egyetemes világa, hanem a Dosztojevské speciális, egyedül csak az ő tulajdonát képező világa, a melybe csak az ő rendkívüli szügesztív erejénél fogva tudjuk beleélni magunkat. Földi szeme is úgy van beállítva, hogy csak egy bizonyos irányban percipál: a rossz, az erkölcsileg lertözött irányban. Az ő alajai mind rájuk és az olvasóra egyaránt kínos vonaglás, miközben morálisan benuit tagjaikat vonzólják

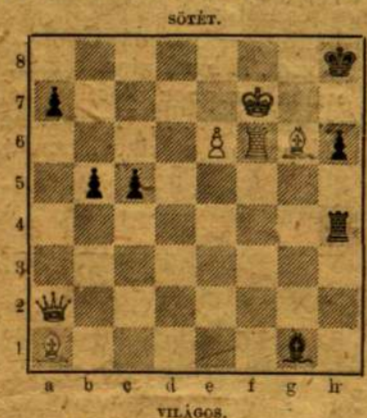
a pusztulás felé. Itt van a döntő nagy különbség Dosztojevskival: a míg az orosz mester mindazt a bűnt, nyomorúságot, idegbajt, tébolyt végeredményben fel tudja emelni a humanitás magasztosságába s ezzel meg tudja szentelni, Földi sivár objektivitással megmarad a rögnél, — életfelfogásának nincsen szárnyalása. Sőt, a mennyiben van nála valami, a mi deformálja a reális valóság vonalait, ez éppen nem a Dosztojevské mindenekelőtt magához ölelő krisztusi szeretete, hanem valami leplezett s talán nem is tudatos gyűlölet azok ellen az emberek ellen, a kikről ír, vagy talán az emberek ellen általában. Lehet, hogy ennek belső okai vannak: olyan környezetet ír meg, a melytől lelkileg és érzelmileg elszakad s melyre haraggal és megvetéssel néz vissza, ez az elszakadása azonban még friss, még égetik a sebek, melyeket általa szenvedett, nincs még a szemléletükre perspektívája. Ez azonban nem változtat azon, hogy a kép, melyet az életéről rajzol, nincs elmélyítve, egy síkban marad, dimenziók nélkül s úgy tűnik fel, mintha nem is volna szerves kapcsolatban a nagy, végtelen (fölfelé is végtelen!) élettel, mintha csak egy egészen speciális eset volna, nem az emberiség egy részének, hanem csak bizonyos embereknek a körtörténete. Az olvasó nem lesz hálás a regény tartalmának vigasztalásáért, de azt el kell ismernie, hogy mégis csak komoly, minden figyelemre jogot formáló munka, egy nagytehetségű és komoly szellemű írónak erőteljes viaskodása az élettel, az emberekekkel és a művészet lehetőségeivel s ábrázoló képessége, pszichológiai intuíciója és föltétlen írói becsületessége teljes bizalmat kelt iránta.

HALÁLOZÁSOK.

Elhunytak a közelebbi napokban: Bácskulai Székula Gyula kir. és miniszteri tanácsos, a Kassa-Oderbergi vasút nyug. igazgatója, Budapesten, 71 éves korában. — Simaházi Tóth Kálmán, 83 éves korában zalamegyei birtokán, Csupakon. — Ivády István Béla 83 éves korában, Ivádon. — Devecseri Schultheisz Emil nyug. gyalogsági tábornok, a Lipót-rend lovagja, volt pozsonyi honvédkerületi parancsnok, 67 éves korában, Budapesten. — Markovics Sándor nyug. miniszteri titkár, a miniszterelnökségi sajtóosztály volt tagja, Budapesten. — Waldapfel Miksa magánzó, 73 éves korában, Budapesten. — Dömötör Béla, a Sopron Napló felelős szerkesztője, 44 éves korában, Sopronban. — Özv. szentpéteri Nyárády Zsigmondné, Nedeczky Etelka, 80 éves korában, Budapesten. — Özv. Mann Arminé, 61 éves korában, Budapesten.

SAKKJÁTÉK.

8161. számú feladvány dr. Palkoskától, Prága.

Világos indú és a második lépésre mattot ad.

KÉPTALÁNY.

A Vasárnapi Ujság 10-ik számában megjelent képtalány megfejtése: *Lehullott a vezgő nyárfalevele.*

Felelős szerkesztő: HOITSY PÁL.

Szerkesztőségi iroda: IV. Vármege-utca 11.

Lapkiadó tulajdonos: Franklin-Társulat IV. Egyetem-u. 4.

Franklin-Társulat nyomdája (Budapest, IV. Egyetem-utca 4.).

Bélyeggyűjtőkkel

cserélek, adok debreceni Zóna I. és II. kibocsájtást, különlegességeket is. SPRINGER J., Debrecen, Fő-u. 38. sz.

LOHR MÁRIA (KRONFUSZ)

A főváros első és legrégebbi csipketisztító, vegytisztító és kelmefestő gyári intézete.

Gyár és főüzlet: VIII., Baross-u. 85.

Fűzők: II., Fő-utca 27. IV., Eszék-út 6. Keresztmű-utca 14. V. Harmadosz-utca 4. VI. Zertse-kört 39. Arad-utca 16. VIII. Újpest-kört 2.

Pálinkafőző-üstök

lekvárfőző- és mosó-üstök, vendéglői főzőedények azonnal kaphatók. Ocskafémet vásárolunk nagy választékban raktkárról.

SZONTÁGH PÁL rezárúgyár

Budapest, IX., Üllői-út 19. Rézgálic, raffia, kénpor és kénlap kapható

Koksz

fűtési, ipari, gazdasági és kőművelési célokra a pestszentlőrinczi (Cedry-fő) telepről, azonnal szállítható waggon vagy teljes fuvaráttelekben. Tanácsos a téli szükségletet mielőbb fedezni!

Pestszentlőrinczi Koksztermelő Vállalat

Budapest, V., Rudolf-tér 5. • Tel. 115-27.

KERESZTÉNY FORGALMI IRODA

Budapest, IX., Ráday-utca 16. Birtokokat, telkeket, házakat, villákat, üzleleteket adunk-veszünk és közvetítünk. Bank- és értéktársaság bizományi ügyleteket köntünk és lebonyolítunk. Hírdetéseket gyűjtünk és terjesztünk. Kereskedelmi tudakozódó. Export-import.

VARRÓGÉPEKET

veszek és eladok újat és használtat. KRAUSZ IMRE varrógépgyáros, Budapest, VIII., Bökk Szilárd-u. 6. Viszonteladónak engedély.

KELETI J. BUDAPEST, IV. kerület, Koronaherczeg-utca 17.

Gyárt legkülönbözőbb békebeli kinttelben: műtáskát, műkezeket, sörkötőket, kaskókat, gumigörszharisnyákat stb. Dús választék az Oester-betérközponti gumilárkban és műszerekben.

JÓ PAJTÁS

BENEDEK ELEK GYERMEKUJSÁGA

a szívet-lelket nemesítő történetek, mesék, versek, ismeretgazdagító olvasmányok valóságos kincsháza.

Rendes munkatársai: Endrői Sándor, Váradi Antal, Vargha Gyula, Lampérth Géza, Kürthy Emil, Avar Gyula, Feleki Sándor, Mihályffy Géza, Fái Lenke, Berényi Lászlóné, Tábori Kornél, Kozma Imre, Csánády Sándor, Székely Nándor, Benedek János stb.

Állandóan közöl a régi nagy magyar és idegen költőktől a gyermekifjúságnak való költeményeket.

A JÓ PAJTÁS-t a Franklin-Társulat (Budapest, IV., Egyetem-utca 4.) adja ki.

Előfizetési ára negyedévre 10 korona. Egyes szám ára egy korona. Mutatványszámot kívánatra ingyen küld a kiadóhivatal.

VASÁRNAPI UJSÁG

18. SZÁM. 1920. (67. ÉVFOLYAM.) SZERKESZTŐ HOITSY PÁL BUDAPEST, SZEPTEMBER 26.

Szerkesztőségi iroda: IV. Vármege-utca 11. Kiadóhivatal: IV. Egyetem-utca 4. Előfizetési ára: a július-szeptemberi évfolyamra 20 korona. Megjelenik havonta kétszer. — Egyes szám ára 3 korona. Külföldi előfizetésekhöz a postailag megállapított viteldi is csatolandó.

HORTHY MIKLÓS KORMÁNYZÓ CSALÁDJÁVAL A GÖDÖLLŐI PARKBAN.

KATICZABOGÁR

REGÉNY. — IRTA HAVAS ALISZ.

(Folytatás.)

Már ezerféle változatban átgondolta ezeket a dolgokat, mikor délután gyülekezni kezdtek a vendégek. Végignéztet Kató a férfiakon, Hollós is ott volt és ismét csodálkozott. Azon csodálkozott, hogy az öt férfi közül mindegyik más-más és egyik sem éppen jelentéktelen s mégis hogy kiválik közülük Kós, mindenkép több, mint valamennyi, minden mozdulata vonza a szemet, minden hangja melegebben rezdül, minden véleménye természetesebb és igazabb, mint a többié. És, ha más valaki hallgat, akkor eltűnik, mintha ott sem volna, de ő mindig, mind jelentősebb lesz, ha hallgat. Az ember szeme kíváncsian szegődik rá: vajjon mit gondol most? Kató megkérdezte Zsuzsát, észrevette-e ő is ezt és Zsuzsa azt mondta: oh, igen. Zsuzsa oly érdekes, oly nagyszerű az önuráma, ép úgy foglalkozik, mulat mindenki, mint máskor, nehogy elárulja, közprédává tegye az érzését. Csak néha vet egy-egy mélytűző pillantást Kósra, a ki gyönyörűen viselkedik. Ép úgy ott ül Kató mellett, mint máskor, csak ma sokkal szótlanabb, keveset néz Zsuzsa felé, mintha megbánthatná a sok nézegetéssel Katót. Csak akkor lángol Zsuzsa felé a szeme, mikor a cigarettája füstjébe burkolódik. A cigarettájának gomolygó füstje kék, mint az álom... Csak egy tekintet érinti kissé súlyosan Katót, a Kósné. Ez a tekintet szemrehányó, mintha azt mondaná: Miért adod oda oly könnyen az én fiamat, mintha csak olyan kis értékű valaki volna?

Kató készülődik. A szobalánnyal együtt Kós Béla is elkiséri. Vajda Jánosról beszélnek. A kapunál aztán szembefordulnak és kezét szoritának. Kató úgy fogja azt a kezét, mint valami idegen érték tárgyat, másvalakinek féltve őrzött kincsét.

— Ugy-e kis Kató, viszontlátásra két hét múlva?

— Viszontlátásra, — feleli Kató, de a mint befordul a kapun, azt gondolja: Nem Béla, nem leszek okozója többé, hogy finoman kell viselkednem és hogy nem nézhes máskor Zsuzsára, csak mikor beborít a cigarettád füstje, mely kék, mint az álom...

És később, mikor a penzió vendégei elementek már, lakói pedig szobájukba vonulnak, Kósné hosszan nézett a fiára.

Hát elpártoltál a kis lánytól, Béla.

— El. Az az értelmes gyermek maga figyelmeztetett rá, hogy én nem úgy szeretem őt, a hogy a magamfajta ember a nőt szereti.

— Lári-fári. Szeretted úgy a hogy, de magadba szeretted. Benned élt... Felolvadt szerelmében s te egy fordulattal...

— Istennem, az ember nem halad egyenesen. Lépj jobbra, lépj balra, míg végre megtalálja az igazi utat.

— Közben egyet-mást eltapos. Sebaj, ugy-e? Miért volt az útban? Felelősség nincs is a világon? Nem tudom, mennyire voltak, hogyan sodortak bele a nagy szerelembe, de azt tudom, hogy az ilyen családok ő nála esetleg nagyon mélyre hat...

— Ugyan! Anyám, ne légy még szentimentálisabb, mint ő. Pár hónap múlva újra kivirágzik. Még egy párszor szerelmes lesz, kell egy kis iskola. Aztán férjhez megy és éppen olyan áldott jó anya lesz, mint te. A szőnyegre kuporodott és anyja ölébe hajtotta a fejét.

— Milyen bátor vagy az önzésben, Béla, — szolt az anya s kezét fia fejére tette.

— Bátor önzés, ez az élet titka, anyám.

— Az élet titka? Azt hiszed, olyan könnyen férközől az élet titkához, mint egy tizenhat éves kis lány szívéhez?

— Látom, hogy azt szeretnéd, ha erőt

vennék az érzéseimen, leküzdénem a szenvedélyt magamban, s szép lányan, öreges-szeliden a kislányt becézgetném. Látom, hogy nagyon szeretted a kis Katót.

— De téged mégis jobban szeretlek, te zéngúz fiam.

— És mosolyogva megveregette a fia arcát, azután lehajolt és megcsókolta a homlokát.

Dr. Kós Béla kezét csókolt az anyjának és aztán felállt, könyvet vett elő, íróasztalához ült és olvasásba mélyedt.

XX.

Kató nekifeküdt a tanulásnak. El-elnezegette a Paulovits Pólit, meg Péchy Sárít. Mennyire lefogalja őket az iskola, milyen érdeklődéssel, szinte izgalommal csinálják a jegyzeteiket, hogy hamar elkészüljenek, szépek és jók legyenek. Mennyire törődnek minden egyes tárggyal és épp ezéért alig gondolhatnak másfél. Kató eddig csak azokat a tárgyakat tanulta egész lélekkel, a melyeket szeretett. Most másképp lesz. Ezen-túl az algebra- és mértanórákon sem engedi a figyelmét messze száguldozni. De minden jó szándéka mellett is megtörténik, hogy a mértani ábrák mellett nem azokat a betűket állítja arányba, melyekkel a tanár dolgozik a táblán, hanem Zs: B = L : K és ez az ő szemében azt jelenti, hogy Zsuzsa úgy aránylik Bélához, mint Linka és itt eltöpreng, míg meg nem találta a negyedik mennyiséget, aztán megjelent káprázatában a szép asszony alakja mellett a daliás Kertész és csodálkozott, hogy hamarabb meg nem találta ezt a mennyiséget.

— A kultagok szorzata egyenlő a beltagok szorzatával, — szolt a tanár és Kató híven követi gondolatmenetét:

Zs K = B L, írja, Zsuzsa és Kertész egyenlő Béla és Linkával. Így bűvik ki az egyenletből a múlt. A tanár új egyenletet állít fel, Kató is újat próbál: Zsuzsa : Linka = Béla : Kertész.

A tanulás nem gyorsította az idő haladását; most érezte Kató az idő végtelenségét, a mikor nem oszlott kéthetes szakaszokra, nem fűződött be, egyenlő kéthetes füzekekre osztva az idő koszorúját, állomások nélkül robogott az idő ki a végtelenbe, ismeretlen cél felé. Többször felelt Kató és jól felelt, nem tördődött azzal, hogy mikor felszólították s hirtelen felállt, mindig egészen erőltetnek érezte tagjait. A tanár felszólítása mindig felizgatja valamennyire a növendéket s ő most így érezte az izgalom hatását, hogy nagy gyöngeség lepte meg, mely lassanként elhatalmasodott minden por-cikáján; aztán lassan megint elmúlt. A lányok azt mondták, hogy nagyon elszápad, mikor kimegy a padból a dobogóhoz felelni. És azt is mondták, hogy nagyon vérszegénynek látszik. Az igazgató néni is észrevette ezt egyszer s beküldte a betegbe, mikor az orvos ott volt. Az orvos megnézte a nyelvét, az inyét és a szeme kötőhártyáját, vasat rendelt neki és tízóraji tejet. Kató most szedte a vasat, itta a tejet és tanult, de éjszaka vagy keveset aludt, vagy pedig nagyon szépét álmodott, oh, oly gyönyörűeket. Bélával minden a régiben volt ezekben az álmokban, Zsuzsa egyszer a Kertész, más-kor a Vártán menyasszonya volt. Milyen meleg hangulata lehet az álomnak. Ezt olyankor érezte, mikor elröppent a meleg álmok és őt itt hagyta az ébredés, a reggel martalékál. Ilyenkor is előtötte őt az a gyöngeség, a mit már jól ismert.

Mikor elérkezett a második szombat délután, eljött Zsuzsa.

— Bocsáss meg, de nem megyek ki, nem mehetek, — mondta Kató és lángbaborult az arca.

Zsuzsát nem lepte meg ez az elhatározás. Tervet is tartogatott erre az eshetőségre számítva, azt tervezte, hogy moziba viszi Katót és aztán visszakiséri az intézetbe. Messziről szemükbe ragyogtak a mozinak villanykörtekből összerakott virágai. Bementek a szappanszűz helyiségbe és elfoglalták helyüket a népes nézőtérén. Éppen kezdődött is az előadás. Napi híreket mutattak be, azután „dráma” következett. Rossz dráma volt, a színész nő kiforgatta tagjait, a leg-lehetősebb mozdulatokat használta a nagy jeleneteknél.

— Oh, annak a nőnek sohasem volt nagy érzése, — súgta Kató Zsuzsának, — és azt hiszi, hogy a nagy érzések lehetetlen mozgásokat váltanak ki.

A szerelmi jelenet következett. A tömeg tetszésére pályázva, brutálisan játszották meg a színészek.

— Pfü, micsoda undok csokolózás ez, — nevetett Zsuzsa és Katóra pillantott. — Miért süttöd le a szemed, Bogárkám, tanulni kell, egyszer majd jöhét valaki, a ki így...

Kató a szavába vágott.

— Milyen különös vagy, Zsuzsa, tudod, hogy így engem soha...

— Oh, te gyerek, hisz ez csak azért csunya, mert nem érzi, hanem játsszák és nyilvánosság előtt.

Kató nem felelt, csak ránézett Zsuzsára és megborogott. Talán... Bélának is az kell, hogy... így csokolhasson? Elhessegette ezt magától, mielőtt végig gondolta volna. Hiszen, ha szenvedélyes volt is Béla, az egészen más volt...

A gép megállt, a homályt fény váltotta fel, tizperesz szünet következett. Zsuzsa körülnézett és egyszerre csak megragadta Kató karját.

— Nézd, nézd! Ott! Látod?... Kató kereste az irányt, melyet Zsuzsa megjelölt és megtalálta Szentimreyt, csinos kis polgárlányt ült mellette és kedveskedve, feljé hajolva csevegett vele.

Zsuzsa szája elé kapta szép, kicsi zsebkendőjét és kacagott.

— Tudod, ki ez? — kérdezte még mindig nevetve. — Ez a csinos fruska a Béla volt szobaasszonyának a lánya. Házilány. Béla szobáját Szentimrey vette ki és látod, ilyenek a férfiak. A társaságom tele van vele, hogy ez a fiú mennyire belémgabalyodott és hogy ez nála ritkaság és végtetes és mi minden és látod?

— Nem lehet többet, — mondta Zsuzsa, — öltöznöm kell, nagy murira készülök ma.

Indult a folyosóra, a lépcsők felé. Kós kísérté előbb hallgatagon, majd, mikor Zsuzsa még csak az első lépcsőre tette a lábát, indulatlan szolt meg:

— Ne menjen ma!

— Miért? — kérdezte Zsuzsa meglepődve.

— Mert meg kell mutatnia, hogy szeret-e engem, vagy mást szeret, vagy gyakorolja magát mindegyikünkön. Vagy... de hisz minek soroljam el az eshetőségeket? Megy maradj! Feleljen! — S kézenfogva visszatartotta Zsuzsát. A lány nevetett.

— De hát miért kíván tőlem eféle boldogot? Nem értem.

— Mert szeretem. Hiszen rég tudja, észrevette. De azért épp úgy bolondítja Vártánt és Szentimreyt, a kike füttyül, mint Kertész, a kire nem tudom, füttyül-e? Különbözik Kertész a legokosabb ember, mert ő még magával flirtol, viszonyt folytat egy szép asszonnyal, Linkával, a kit mutattam magának egyszer az utcán.

— Nagyszerű! Multkor a templomban egy katonatiszttal volt. De mit tördöm én vele?

— No, no, most megsértett minket, — tiltakozott Zsuzsa.

— Tudja, hogy nem akarom sérteni.

— Honnan tudnám? Szentimrey haragos pillantást vetett Zsuzsára.

— Persze, Maga csak azt tudja, a mit tudomásul akar venni. De hát igaza van. A kinek nem tetszik, maradjon távol a nőktől.

— Mint maga.

— Mint én, azelőtt mindig. A mi a mozt illeti, ritkán látogattam meg és soha más-kép, mint egyedül.

Újra elsötétült a terem, humoros kép következett. Mindenki nevetett, Kató is, Szentimrey csak mosolygott, kicsit savanyú mosolygással.

— Nézze, — súgta Kató s kezét rátette Szentimrey kezére, — ha a homályt megszokta a szeme, láthatja, hogy a maga kis lánya nem a képet nézi, hanem minket les.

Kató észrevette, hogy Szentimreynek meg-reszket a keze, a mint Zsuzsá hozzáér, s az ajka is megreszket. Zsuzsa is észrevette s egyetértően mosolyog Katóra, de Kató nem tud visszamosolyogni.

Vége a mozinak, kitódulnak.

— Akadt néhány jó felvétel, különben ostobaság volt az egész, — mondja Szentimrey. S közben elhaladnak a várakozó kis szobalány mellett. Szentimrey odaadja a szoba kulcsát és hazaküldi a daczra szorított ajkú leányt. És elkiséri őket az intézetig.

— Két hét múlva előssz hozzánk, Kató? — kérdi búcsúzóskor Zsuzsa.

— Nem, jobb, ha nem, — feleli Kató, alig hallhatóan.

— A hogy akard, Ticzabogar. Majd eljövünk és sétálunk egyet.

— Elmegy, Kató besiet a nappaliba és leül a helyére. A gyöngeség annyira elfolja, hogy lépni sem tudna most. Pedig a lányok közül sokan kint járnak az udvaron, mert nem szél fúj már, csak szellő indulkedik a kender-rojtokkal. Már igazán tavasz lesz nem-sokára.

XXI.

A farsang utolsó hétfője alkonyodott. Zsuzsa énekelt, zongorán kísérte önmagát, Kós a kottát forgatta. A társalgóban ült két nő és egy férfi, a kik megkérték Zsuzsát, hogy muzsikáljon. A Schubert-dalok után Carment vette elő és a Habanerát énekelte.

— Milyen tüzes lány, — súgtak össze a hallgatók, pedig nem is láthaták, hogy Zsuzsa nem a kottára nézett, hanem Kósra, neki énekelte. Kós visszanézett s keze gépiesen fordított egy-egy lapot, már el is fordította a Habanerát, zavarba jön Zsuzsa, ha hirtelen elfelejt a dalt s a hangjegyeket kell lejártszania. De végigdalolta így, mintha a fényes férfiszemből olvasta volna. Felállt és becsukta a zongorát. A három hallgató kedveskedően tapsolt és ujjazott.

— Nem lehet többet, — mondta Zsuzsa, — öltöznöm kell, nagy murira készülök ma.

Indult a folyosóra, a lépcsők felé. Kós kísérté előbb hallgatagon, majd, mikor Zsuzsa még csak az első lépcsőre tette a lábát, indulatlan szolt meg:

— Ne menjen ma!

— Miért? — kérdezte Zsuzsa meglepődve.

— Mert meg kell mutatnia, hogy szeret-e engem, vagy mást szeret, vagy gyakorolja magát mindegyikünkön. Vagy... de hisz minek soroljam el az eshetőségeket? Megy maradj! Feleljen! — S kézenfogva visszatartotta Zsuzsát. A lány nevetett.

— De hát miért kíván tőlem eféle boldogot? Nem értem.

— Mert szeretem. Hiszen rég tudja, észrevette. De azért épp úgy bolondítja Vártánt és Szentimreyt, a kike füttyül, mint Kertész, a kire nem tudom, füttyül-e? Különbözik Kertész a legokosabb ember, mert ő még magával flirtol, viszonyt folytat egy szép asszonnyal, Linkával, a kit mutattam magának egyszer az utcán.

— Nagyszerű! Multkor a templomban egy katonatiszttal volt. De mit tördöm én vele?

A HORTHY-CSALÁD A GÖDÖLLŐI KASTÉLY ELŐTT.

Fütyülök Kertészre. Ide s tova már három hónapja.

— Ugy? Ennek örülök. Tehát ma — itthon maradj?

— Csúnya, követelő maga, Béla. Hát nem megmondtam egyszer, hogy csak egy embernek fogok nyilatkozni Kertészről, annak, a kit... No, emlékszik?

— Igen... Ez azt jelenti, hogy szeret. De ez nem elég.

— Ejnye! — kiáltott fel Zsuzsa, most már igaz haraggal s kihúzta a kezét a Kósné. De ő újra megragadta.

— Nem elég. Nagyon téved, ha azt hiszi, hogy ezzel beérem s most már hű csatlósaként kísérem mindenhol. A hol ünnepeletti magát s örömmel lesem, hány új sikere van. Nem, az én szememben csak az a siker számít, ha meg tudja tartani, meg tudja becsülni, állandóan izgatni tudja az én szerelmemet. Ha igazán szeret, nem megy oda, a hova én nem kívánczokom és nem másoknak akar tetszeni, hanem nekem...

Zsuzsa csodálkozva nézte a nyugalmából kikelt férfit, a ki hátraszegett fővel, kipirultan beszélt. Újra kirántotta a kezét és felszaladt a lépcsőn. A fordulónál megállt és villogó szemmel nézett vissza Kósra, a ki utána sietett.

— Nagyon téved, ha azt hiszi, hogy én rabszolgája leszek annak, a kit szeretek. Nem, én nem vagyok az a természet és nem vagyok tizenhat éves.

A férfi már elérte és egészen melléje lépett.

— Itthon maradj, vagy csak futó szeszélye voltam.

Oly forrón és oly parancsolón nézett a lányra, hogy az erősnek és parancsolónak érezte és szinte megingott, hogy odaboruljon a férfi vállára, de a férfi alakja kemény és mozdulatlan volt, karja mereven feszült két oldalán s most a lány szegte hátra a fejét.

— Megyek. Ha akar, másfél óra múlva bejöhét és megnézheti, szép vagyok-e és jól áll-e a családi ékszer, a mit apa hozott el a mult héten.

Még egy tüzes, de daczos pillantást vetett a férfire s felszaladt a lépcsőn és besietett a szobájába, még hallotta Kós szavát: „Zsuzsa, maga döntött s azt hiszem, így a legjobb mindkettőnknek.” De azt is hallotta Zsuzsa, hogy bevágta maga mögött Kós az ajtót.

Izgatottan öltözködött Zsuzsa, olyan szép akart lenni, a milyen még sohasem volt. A fodrászónak többször is előlőrl kellett kezdenie munkáját. Végre elkészült. Aranyossyné nagyon elégedett volt, úgy találta, hogy szép gyermeke feltűnően szépül. Jó húsban van, „szép a decolletagea.”

Elmúlt másfél óra. Virág jött Vártántól. Hosszú percek teltek, Zsuzsa folyton az óráját nézte és reszketett a várakozástól, de ő úgy gondolta, hogy a dühtől. Elmúlt két óra azóta. A anyja is egészen elkészült, most már szelidebben karolta át, mosolyogva szolt:

kopogott a másik szoba ajtaján, Aranyossyné átment oda. Kósné jött. „Persze, fess vagy lellem, mint rendesen és persze Zsuzsa is csinos lesz.” A hangjában levertséget érzett a hallgatózó Zsuzsa, a kinek nem volt most kedve Kósné előtt megjelenni.

— Mi bánt téged, rosszul érzed magad? — kérdezte Aranyossyné Kósnétől.

— Nem, hanem a fiam... Nem tudom, mi lelte, oly lehangolt s oly rosszul néz ki. S hirtelen a fejébe vette, hogy leutazik az Adriára. És most akarja felkeresni az igazgatóját valamelyik kávéházban, hogy a szabadsága dolgát megbeszélje. Talán már el is ment. Meglep. Sohse szokott ilyen váratlan elhatározásokkal...

Zsuzsa halkán kilépett szobája ajtaján és Kósné szobája felé ment. Az ajtó előtt megállt, megint hátraszegte a fejét. Bemenjen vagy visszaforduljon? Bekopogott.

— Szabad! — felelt egy kelletlen hang.

Zsuzsa kinyitotta az ajtót és állva maradt a küszöbön. Kós szemben állt vele, felöltövel a karján.

— Kérem, Zuzsa, lépjen be, ha nem akarja, hogy a szobalányok lássák, hogy nincs itt az anyám. Parancsoljon ide a nagy tükörhöz és gyönyörködjenk magában. Nagyon szép: új sikerei lesznek.

Zsuzsa nem nézett a tükör felé.

— Fütyülök az új sikerekre, — mondta félig daczosan, félig mosolyogva.

— Ugyan miért? Az nagyon szép. Hódoló szolgálk serege, fölizgatni és ki nem elégiteni őket, érteni és szeretni senkit, csak önmagát szeretni...

— Téved, én megértem magát, Béla, — szolt Zsuzsa, egyet lépve Kós felé.

— Nem. Az, a ki megért és az, a ki szemre vadít, úgy látszik, ritkán egy személy. Talán soha. Kár. De most kérem Zsuzsa, nagyon szép, és most kérem, a kocsi rögtön itt lesz. Kérem, ne kínozzon. Menjén a bálba, én meg búcsúozom.

— Tudom. Az Adriára készül, — szolt Zsuzsa odalépve a férfi mellé és kezét a férfi vállára tette, keze reszketett. Szeme kihívó mosolylyal mélyedt a férfi szemébe.

— Tudja-e, hogy még nem is kért arra, hogy ne menjek a bálba?

— Nem. Mert vagy szeret, vagy megy. És hát — felöltözött, megy, befejeztük.

Meghajolt és el akart fordulni, de ekkor Zsuzsa a nyakába borult. Hevesen, szorosan karolta át a nyakát és az arcát a férfi arcához nyomta és szakadozottan, félig nevetve, félig akaratokodva mondta:

— Béla, vigyél engem is... az Adriára.

A férfi átkapta a derekát és — az a jelenet következett, melyet Kató a moziban nem tudott nézni. És mikor már kibontakoztak az ölelésből, vagy Zsuzsa vetette magát újra a férfi karjába, vagy a férfi kapta újra magához, végre a díványra ejtette a könnyes szemű lányt és melléje ülve, most már szelidebben karolta át, mosolyogva szolt:

— Zsuzsikám, összegyűrődött a ruhád és nem maradt puder a decollageodon, nem mehetsz a bába.

— Füttyölök a bába, — kacagott fel izgatót kacagással Zsuzsa és a férfi vállára hajtotta fejét és a szemét fölfelé fordította, míg megtalálta a Kós szemét és akkor bejött Kósné. Zsuzsa föl akart ugrani, de a férfi kényszerítette, hogy úgy maradjon.

Kósné elpirult, pillanatig hallgatva állt, azután kissé zavartan elmosolyodott.

— Mindenfelé keresnek téged, Zsuzsa, indulnod kell...

— Zsuzsa füttyöl a bába, anyám.

— És helyette te táncolsz, fiam, látom. Ekkor már Zsuzsának sikerült kiszabadulnia és zavartan igazgatta a frizuráját.

— Hát mit csinálnak? Velem akar jönni az Adriára. Én meg inkább elhalasztom az utazást.

Aranyossyné lépett be.

— Itt van a lányom? — kérdezte igaztalanul.

— Itt nincs, — felelt Kós, ünnepélyes társasban állva Aranyossyné elébe.

— Hát ez ki? — kérdezte Aranyossyné tréfásan, de csodálkozó pillantást vetve meg sem mozcázó lányára.

— Ez az én menyasszonyom.

— Pardon, nekem is van szavam, — szölt Aranyossyné félig-meddig megrovóan. — Sőt az apjának is.

— Igazán Béla, nem így illik, — mondta Kósné.

— Oh, bocsanat, hát Zsuzsika nem szülei engedélyvel akart az Adriára jönni? — kérdezte Kós játszott ijedséggel. Aztán elkomolyodott, kézenfogta a leányt és a két anya elé vezette.

És megjelentek az anyai könnyek.

Másnap délben Vártán felküldte a névjegyet, Zsuzsa lement a társalgóba.

— Köszönöm a szép virágokat.

— Miért nem jöttek el, Zsuzsa? Éjfélig nem hittem, hogy elmaradnak. De úgy látom, nincs baj, pedig attól féltem.

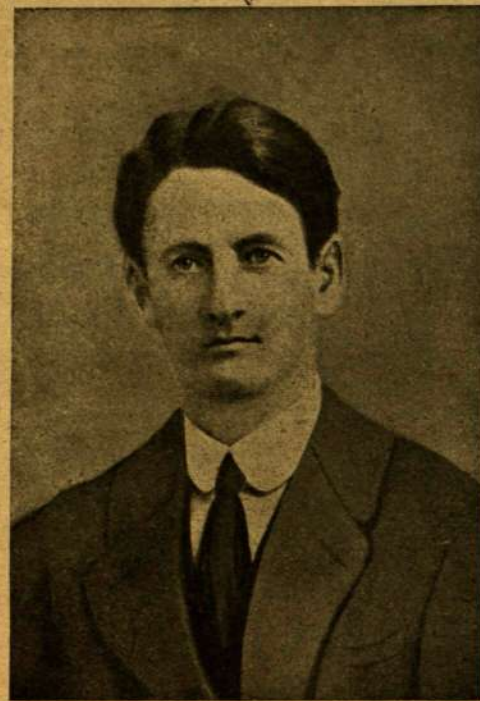
— Egy kis családi baj, — szölt Zsuzsa mosolyogva. — Majd elmondom.

— Éjjel egykor ideohantam. De persze, akkor már nem merem érdeklődni.

— A ki mer, az nyer.

— Ugy? Hát akkor szavam fogom. Tudja, hogy szeretem és bár magával sohasincs tisztában az ember...

— Ugyan, kedves Vártán. Mondja azt, hogy a kibe nem vagyunk szerelmesek, ez inkább megtesz rejtelmeknek minket, csak ne kelljen tisztában lennie.

MAC SWINEY, A CÖRKI POLGÁRMESTER, A KINEK ÉHSÉGSZTRÁJKJA IZGALOMBAN TARTJA EGÉSZ ANGLIÁT.

— Tehát nem szeret! — tört ki Vártán elkéseredéssel.

Zsuzsa vállat vont.

— Béla nem engedi.

— Béla! Kós Béla?! Micsoda fogon?

— Hát ez éppen az a családi baj. Béla nagyon energikus és én a titkos menyasszonya lettem.

Vártán nagyot nyelt.

— Ugy. Gratulálok és remélem, hogy mielőbb visszamegy a parti.

— Látom, hogy jó barát, vállalná Béla keresztjét.

Három hét múlva Vártán szobájában három voltak együtt.

— Hátat fordított ennek a nyavalyás intézetnek, — mondta Hollós és a szoba felé fordulva elhelyezkedett az ablakpárkányon.

— Ennek az ablaknak a büne, hogy három barátom közül kettő megnősül.

— Kettő? — kérdezte Kós és Vártán egyszerre.

— No igen, mert te Gyurka felcspasz házi-barátnak és ez, vagy tényleges nősülés, egyre megy.

— Ne arczátlankodj, — szölt tréfásan megfenyegetve őt Kós.

— Szó, a mi szó, Béla nem szépen viselkedett, — panaszkodott Vártán. — Milyen alapos indokolással tiltakoztál az eshetőség ellen, hogy rokonodba beleszeress és ime!

— Bocssás meg, és jegyezd meg, hogy a nyelvben és a szerelemben nincs következetesség. Később eljött Szentimrey.

— Hol voltál? A gyászír, akarom mondani, a titkos eljegyzési hír óta nem látunk, — fogadta Hollós.

— Dolgozom, — felelte Szentimrey.

— Mi a csuda? Tán anyagot gyűjtesz?

— Nem, dolgozom. Az a kis lány úgy gondomat viseli, mindennel el vagyok látva, oda készíti a papírt, jegyzeteimet, mindent és dolgozom. S nem művelt ugyan, de élénk eszű, sok mindent meg lehet vele értetni.

A három férfi összenézett.

— Mi ütött hozzád Szentimre, már te is nőről ábrándozol? — kérdezte Hollós.

— Hát — meg kell becsülnöm, úgy ragaszkodik hozzám.

— Te! — tán elveszed? — kérdezte nevetve Hollós.

— Már elvettem, — mondta halkan.

A három barát szótlanul meredt rá.

— Örülök, hogy ily hamar megvizsgáltódtál, — szölt meg Kós.

— De hiszen ez éppen a kétségbeesett cselekedet, — szölt Hollós. — Értsétek meg. Megkivánta Zsuzsát, elvett egy másik nőt. Mindig mondtam, hogy bajt csinál az a gazember intézet!

Megfordult és öklével megfenyegette a szemközti nagy kertet.

— És meg sem hívtál minket, — tette a szemrehányást Vártán.

— Egész csendben volt. Az anya nem akarta hinni, hogy elveszem és el akarta küldeni vidékre...

— Alaposan bebizonyítottad az igazadat, — nevetett Kós.

— No, Hollós Odön, most On következik, — szölt Vártán tréfás ünnepiességgel. — Elvette talán titokban a kis kóristányt?

— Ellenkezőleg! Tegnapi szakítottam vele, — felelt komoran Hollós.

— Ures szíve...

— Megtelt, — folytatta még mindig komoran Hollós és elővette bőrtárcsáját. Lassan kinyitotta a tárczát, kivett egy levelet, a levélből egy fényképet, balkezelével barátainak nyújtotta, jobb öklével az ablak felé fenyegetőzött: — Az a gazember intézet!

A fényképen Joli mosolygott, Zsuzsa vidéki barátnője.

(Folytatása következik.)

ÁLMATLAN ÉJ.

— Annette von Droste Hülshoff. —

Lehunyt a nap, bibor-komoly pompába s a hullámteráj hegyén jött a bús ködgemoly, a csillagtalan éj! — Távolban messze zaj zizeg — most üt tized.

Az élet álmoyog, lassan motozván, az ágyasházak most csukódnak ép: göreny sunyitva illan a csatornán, és a padlás gerendájára lép, álmos üsző bóbiskol el mogorván, ló rúgkapál az istállóba még, léleg-pihog, aléva fáradottan, majd elterül petyhüdt, bús hassal ottan.

Aludni vágyom csendesen, mig rám lehel a hold, a szűz, s a suttagó gallyat lesem, vérebe tűz, a lombba tűz, fülemben dal és tompa nesz, — két óra lesz.

És egyre tisztább ez a drága dallam, a kedves és a csengő nevetés Daguerreotyepk rajzolónak halkan a paplanomra s mind olyan mesés, fényes hajat látok, dús omlatagban, mint fénybogár tündöklök a szem és lassan, szeliden nedves kék lesz immár s egy szép fiú ül csendben lábaimnál.

Hogy illatoz az orgona, mily kábító, mily áthatón, az ablakon oly zordon a a fák rajza, innen láthatom. A mutató előre megy! most üt tizenegy.

Oh csoda éber szender, álomelet, átok vagy áldás, fájó, jóleső — harmat csókolt a lázassá az éjet és a homály mint permeteg eső hűsíti az orczámat, majd megéled a függöny-állvány és hintázza nő a padlaton a czimer a magasban mint polyp uszik, imbolyogva lassan.

És föltekint, lelkes beszéd nézése, soha ily szemét, játszóva nyújtja a kezét, majd visszarántja és nevet; kakasszó, az óram felel, hármát ver el.

Hogy felriadtam, oh te drága pajzán kép tovattintél, mint a terhes éj! Szürkül az ég, magát köddel felajzván, nem szikráz a harmat se, a kevély, ezüstös holdnak rozda van a pajzán, és dünnyögés kel az erdőbe, mély, az eszterhejon fölcsvog a fecske, halkan, lidérczes mély álomba esve!

Agyamba zúgó vér kering! Fönt zajt hallok, alattomost, recseg a kis asztalka, ing, minthogyha kulcs nyitná ki most. A Virraszt a fűrge óra — már éjfélre jár.

[Félve lebben] Mily szellemhang ez? Gyöngén, mint a mikor, megzissen a pohár, most visszafojtott sirás bűg a csenden, s az orgonák panassa szálldogál, tompábban, a könnyektől edesebben, viasodik a vágy, a bús, sovár, — ó fölemlé, ez nem éber ének, így csak álmukban sírnak a szegények.

Az udvaron száll a galamb és a hajnaltól részegebb, kakas kukorit és alant vaczkán moczorog már az eb, istálló nyílik, döng a légy — az óra négy.

Már ég kelet — ó nagy virradti tűz te! Hogy terjed-gerjed, minden énekel, a lanka és az erdő, összefűzve, az élettől gyöngyöt dob a kehely, a kasza csörren, sólyom száll, a büszke pagonyban fölzeng a friss kúrti jel, és mint a jéghegy olvad el az álom a lángoló és perzselő határon.

Kosztolányi Dezso.

LÁZ.

Elbeszélés. — Irta Kürthy György.

A sötétben egy vers jut az eszembe, illetőleg egy versnek csak az első sora és akár-hogy erőlködöm is, nem jutok tovább. A második sor macakskodik. Egyetlen betűje se akar fölmerülni az emlékezetemben. Ez bosszantó, sőt érthetetlen. Hiszen ezt a verset már ötéves koromban tudtam, mielőtt iskolába jártam volna. Az elemiben aztán nagy sikert arattam vele, mivel könyv nélkül fújtam már az első órán, pedig a tananyagban csak husvét felé került rá a sor. Később is, ha az anyám produkálni akart a néni előtt, mindig azt mondtam el... és tudtam, egészen pontosan, még tegnap is; úgy tudtam, mint a vízfolyás, úgy fújtam, mint a Miatyánkot!... Miatyánk?! De vajon tudom-e a Miatyánkot? Miatyánk ki vagy a mennyekben, szenteltessék meg a te neved — brávo, ez nagyszerűen megy, pedig sötét van... igaz, mindig sötétben szoktam mondani régen is. Tehát: szenteltessék meg a te neved! Jöjjön el a te országod és legyen meg a te szent akaratom, miképp a mennyekben, úgy a földön is... Jaj, de meleg ez a takaró! Pedig nincs is befűtve... talán a tea, citrommal, meg az aszpirin. Ugyan! Hiszen az aszpirin éppen ellenkező-

HORTHY MIKLÓS KORMÁNYZÓ A MEGNYITÁS UTÁN TÁVOZIK AZ IPARCARNOKBÓL.

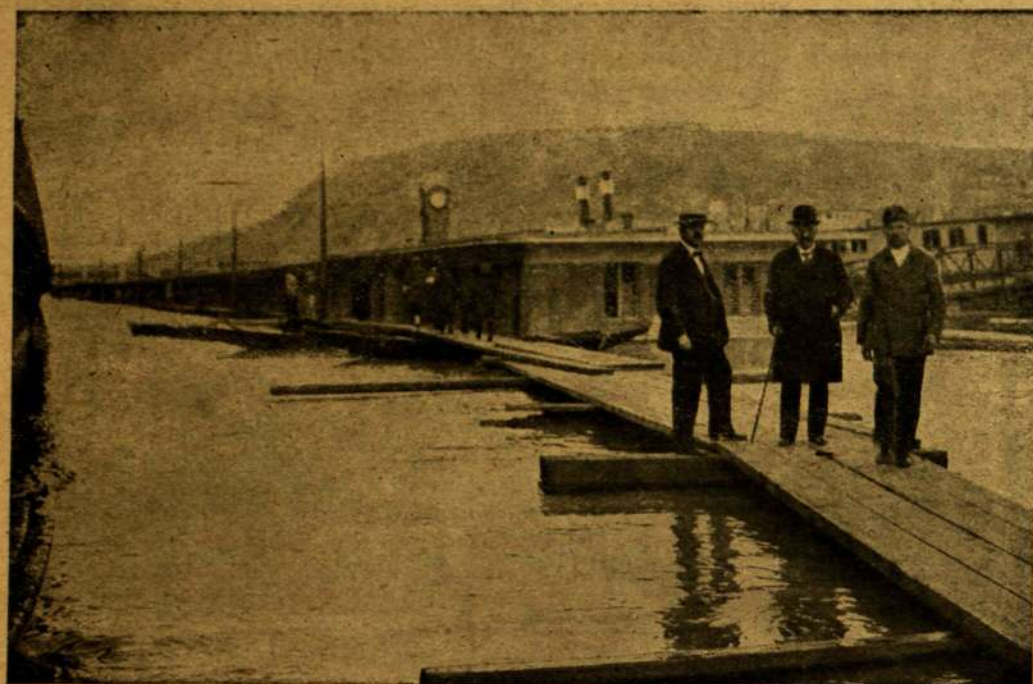
AZ OLASZ MISSZIO TAGJAI SZEMLÉLIK A KIÁLLÍTOTT SZEKEREKET.

leg, csillapítja a hőséget. No egy kicsit kitakarózom, vagy legalább a kezeimet veszem ki a paplan alól... Ugy a földön is — úgy a földön is... most jön a második sor, azaz a második strófa, nem mégis — no nem mondtam: most meg már a Miatyánkot se tudom. Se a verset, se a Miatyánkot! Szép kis história! Apó! Délelőtt el kell mennem a Kellerhez és a bankba... csak hova jegyezzem fel! Ezért bizony nem gyűjtök villanyt; még kiverne az álmat a szememből! Majd megjegyzem... Hopp: a részlet! És az ügyvédnek is kell írni. No most: Keller, Bank, részlet, ügyvéd és — most jut eszembe — előfizetés! Előfizetni az „Idő pénz”-re! Tehát, lássuk csak: előfizetés, Keller, ügyvéd... ügyvéd-ügyvéd! Ja igaz: a bank! De mi volt az ötödik? Mert őt volt! Biztosan tudom. Előfizetés, bank, Keller és részlet! Ez megint csak négy: előfizetés-e, bank-b, Keller-k, részlet-r, no már most szépen sorrendben, ábécé szerint: b-e-k-r. Legalább négy megvan. Ezt megjegyzem magamnak. Az ötödik majd eszembe jut reggelre... biztosan valami kellemetlen. Annál rosszabb annak az ötödiknek, ha elfelejtem. Különben az is lehet, hogy nekem lesz rossz... Mindegy! Most ne gondoljunk rá; okosabb aludni! Csak ne lenne ez a párna is olyan forró! Mindig forgatni kell! Ki látott ilyet: márcziusban! A testem meg szinte tüzel és mégis fázik, pedig olyan me-

HORTHY KORMÁNYZÓ SZEMLÉLI A GANZ-GYÁR KIÁLLÍTÁSÁT.

A BUDAPESTI XI. ÁRUMINTAVÁSÁR A VÁROSLIGETI IPARCARNOKBAN.

AZ ELŐNTÖTT PART AZ EÖTVÖS-TÉREN.

Az érettség persze nem is buktam meg, persze, mert csak most készülök rá, azaz csak kellene, de hogy készülök, hiszen egész nap a kulisszák között csatangolok! Mamám, ne haragudj, de eljött az ideje, hogy megváltozom. Korán fogok kelni, nyolczkor, azaz akkor már kezdődik az iskola, tehát kilenczkor már, hiszen az új sajtótörvény szerint minden nagykorú, írni-olvasni tudó, titkos szavazattal bír, középiskolai tanuló már nem köteles, csak tizkor az órákon megjelenni. És ott a katonai szolgálaton kívül el van törölve a matematika, chemia, algebra, latin és görög és az internacionále meg a himnusz a kötelező a gyűjtőfogház udvarán, a míg a békét alá nem írják — természetesen. Meg a rajzra is fontos. Most festünk és Huszka tanár úr magyarázza, hogy a centrifugális mozgás egyre gyorsuló folyamata alatt piros-fehér-zöldnek látszik minden szín, majd az egész egybeolvad egy egységes vörösbe, mint a nap korongja... azaz nem, a nap korongjában minden szín a fehérbe olvad össze! — No ezt majd megnézem a spektrálanalízisben... Igen, már fölkelek, szívem, édes kicsi feleségem, kis lányom... Milyen édesen csókolsz! Hát már még? Nem fogsz megfázni ebben a kis kék köztümben, hiszen december van! De hogy itt a sötétben!...

AZ ELŐNTÖTT PARTON VÁRJÁK A MOHÁCSI HAJÓ MEGÉRKEZÉSÉT A PETŐFI-TÉRI HAJÓÁLLOMÁSÁNÁL.

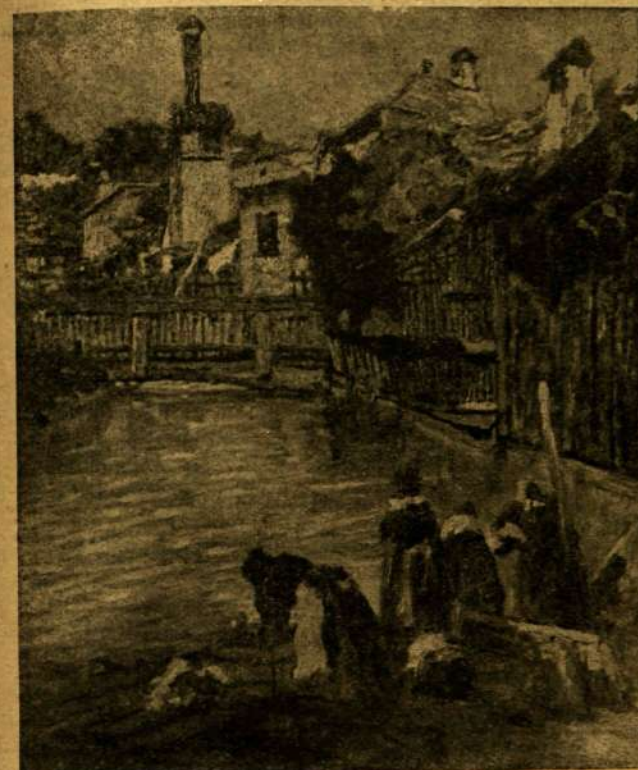

RÖGTÖNZÖTT DESZKAHIDON SZÁLLÍTJÁK AZ ÁRUKAT A HAJÓKRA AZ EÖTVÖS-TÉREN.

A DUNA ÁRADÁSA BUDAPESTNÉL.

Te, jó viczed, itt a másik szobában — nem bírom becsukni az ajtót, nem tudom, miért — jaj, majd megpukkadok a nevetéstől: ott fekszik a Lénárd, egy csomó csipkés párna között és barack-marmeládót eszik... Olyan furcsa, azokkal a halszemeivel és olyan gögös... En meghajoltam előtte és azt kérdeztem: parancsol valamit, gróf úr? Mire ő rám se nézett és tovább ette azt az izét... minden lámpa égett, tudod, a miket még én terveztem, mikor még az enyim volt az a szoba, a mi most a tiéd, és sok-sok csipke és fehér fehérnemű, ágynemű, parfüm és két spanyolfal is volt benne, meg egy idegen német szobaleány, a ki egy szót se szólt, de azzal nem törődöm, — aztán kijövök ide, a sötétbe és te elibem jössz, szívem és én azt mondom: a vicomte aszpikos halat parancsol és hideg rumos-citromos teát, úgy, mint régen... és akkor te egy szót sem szólsz, csak összetalálkozunk és megcsókolkjuk egymást... már nem emlékszem: én voltam-e az első, vagy te, de azt hiszem, egyszerre, elementárisan, de szeliden, lágyan, melegen, és olyan édesen csókoltuk meg egymást, mintha tizenhatévesek lennénk, pedig, pedig te már — hiszen te már nem is élsz! No, most jut eszembe: hiszen te az anyám vagy, a mostohalányom meg a testvérem; hát akkor az anyám csókolt meg és a testvérem sirt, a mikor azt a felesű és víz-

szemű Lénárdot zabálni látta, a krézlis ingében, egy éjszaksarki írot olvasva... De nem! Most nem tudom biztosan: alszom-e, gondolkodom-e, vagy vízióim vannak-e?! Ilyen pozitív értékelése nem lehet alvó embernek, pedig az is tény, hogy az anyám is meghalt már, meg a húgom is. Csak a mostohalányom él, meg a nagyképű Lénárd, meg a kis barátnóm, meg Éva, a lányom! No már most ezt add össze!... Csak ne fájna úgy a fejem! Ez a rengeteg tantárgy! A memoriter, az összeadás, igazán megzavarodhatnék, ha nem volna az a jó öreg önfegyelmem! De mindjárt tisztában leszünk mindennel. Miért váltam el? Mert rájöttem, hogy az édes szívemet meggyanusítják ezzel a koravén számmal, hiszen az képtelenség! Először is a korkülönbség, aztán meg: öngyilkos lett. Jaj de mulatságos! Igazán hülyék az emberek! Ha valaki elvállik, hogy a szeretőjéhez mehessen, az nem öli meg magát. És akkor az a lehetetlen félművelt figura nem vesz el két hétre rá egy milliomos bankárleányt, pláne a mai kurzus mellett... a mikor a dollárhoz képest a korona... a korona, persze korona csak ott él valamit, ha egy királynak a fején van. Tehát — evidens — a koronázás mindent megold, csak hogy ez az esküvő már régen megvolt, tehát csak a kis barátnóm lehetett az ott, a sötétben, de annak más a parfümjé, mert most már nem lehet Párisból

Gy. Sándor József: Mosónők.

Pentelei Molnár János: Almák.

hozatni, és így ráismernék, meg különben is: az ilyesemben nem lehet csalni. Mindegy a sötét, megéri azt az ember, most is sötét van és én mégis tudom, hogy az a fehér ott a falon nem kísértet és nem az ingem, mert az a széken van, hanem az igazságügyi palota, onnan jobbra van a földművelésügyi minisztérium, persze most az árnyék miatt nem látszik, közben meg az Alkotmány-utca... Jól ráismerek. Hiszen ott hallgattak ki! Hogy félt az a nyomorult Lénárd, olyan sárga volt, mint a halott, hogy gyöngyözött és a buta kék szemei hogy düledtek ki... Szegegy egyetlen halála miatt volt az egész... De én korrektil viselkedtem, mintha semmiről semmit nem tudnék. „Engesztelhetetlen gyűlölség” — mondtam, hiszen az én hibából választottak el, még én fizettem nő- és gyermek-tartást, most már kettőt, pedig egyik se viseli az én nevemet! Se baj csak a fajma-radjon fenn, vesszen az egyed, mondja Sha-

kespeare, Dumas, vagy ki: lehet különben, hogy Molière, vagy Madách, — olyan rég volt magyar óra és a bundámat se kaptam még vissza. Veronka azt mondja, hogy a nagysága halála óta eltűnt. Igaz: egyszer láttam egy olyanforma bundában az utcán ezt a mafla Lénárdot, de csak nem ereszkedem le, hogy megszólítsam!... Megint iszom egy kis vizet!... Talán jó volna járni a szobában fel-alá; lehülnék és tudnék aludni. Nem, akkor megfázom és még lázam lenne, pedig attól félek. Inkább szépen bevárom, a míg pirkad, hiszen így, nyáron, korán hajnalodik. Olyan szép az a sötétkék világosság az ablakon túl... csönd van, csak a verebek beszélgetnek, mintha a régi versemet modanák, vagy a miatyánkot. Úgy fújnak... Ilyenkor mindig el tudok aludni... A kis verebek, olyan kedvesek, a mint mondják, hogy én lstenkém, vigyázz réam ezen a sötét éjszakán az én édes szüleimre és a jó kis testvéreimre... már ké-

lik az ablak... Már pihenhetek... Mi atyánk, ki vagy a mennyekben, szenteltesd meg a te neved, jöjjön el a te országod, legyen meg a te szent akaratod, úgy a mennyekben a miképpen itt a földön is. Add meg nekünk a mi mindennapi kenyérünket. Bocsásd meg a mi vétkeinket, miképpen mi is megbocsájtunk a mi ellenünk vétetteknek, ne vigy minket a kísértetbe, de szabadíts meg a gonosztól... Csókolkj meg!...

AZ ERNST-MUZEUM KIÁLLÍTÁSA.

Az idén is az Ernst-muzeum nyitotta meg a képzőművészeti kiállítások sorát. Egyrészt mai festők gyűjteményeit mutatja be, másrészt a muzeum állandó, történelmi részének szaporodásáról számol be. Ez a része a kiállításnak igen érdekes, mert egy pár eddig ismeretlen adattal gyarapítja a mult századbeli magyar festészet történetét.

Beck Vilmos: Önarckép.

Rákosi Nándor: Önarckép.

AZ ERNST-MUZEUM KIÁLLÍTÁSÁBÓL.

Ernst Lajos évek óta törekszik arra, hogy az Uffizi mintájára egy gyűjteményt hozzon össze magyar festők és művészek önarcképeiből. Eddigi fáradozásainak eredményeit most egy terembe foglalva először állította együttesen ki. A képgyűjtemény nagy része ismeretes már a múzeum látogatói előtt, de van néhány teljesen újonnan szerzett darabja is. Ezek között egyenesen felfedezés számba megy az eddig teljesen ismeretlen Beck Vilmosnak önarcképe. A művész 1824-ben született Baján, testvére volt az első Petőfi-fordítónak, a német költő Beck Károlynak. Bécsben tanult 1846-ig, a mikor Pestre költözött karrikaturarajzolónak, a forradalom után egy darabig Bécsben, utóbb Pesten élt 1862-ben bekövetkezett haláláig és főképpen mint arcképfestő működött. Mindenesetre érdemes volna a budapesti törzsköös polgárcsaládok családi képeit átkutatni Beck képeit nyomozva, mert az Ernst-múzeumban most kiállított önarcképe egy csapásra a magyar Biedermeier-kor legjobbja közé emeli. Technikai tökéletességben felülmúlja Barabást, eleganciában megközelíti Borsost, jellemző erőben pedig közeljár hozzájuk.

A másik alig ismert művész Rákosi Nándor, a ki 1832-ben Szegeden született és a szabadságharc után hosszabb ideig sánylódott a temesvári várban s csak azután kezdett festeni. Blaas Károly tanítványa volt a velencei akadémián és 1860 év óta 1884-ben bekövetkezett haláláig Pesten élt mint rajztanár. Határozottan tehetséges ember volt, a ki szintén megérdemelné, hogy kikutassák munkásságát.

A harmadik kiemelkedő darab a nagy-szerű Borsosnak egy eddig ismeretlen arcképe, melyet Zitterbarth pesti építészről festett. Az újabban egyre-másra felbukkanó Borsos-képek is mind arról tanuskodnak, hogy korának ő volt a legjobb magyar festője. Az összehasonlítás Barabással határozottan Borsos javára üt ki. Barabás a nagy formátumban is kicsinyes maradt, a lendület, a mélyebb látó jellemző erő nem volt abban a mértékben sajátja, mint Borsosnak. Vegyük még hozzá azt, hogy az olajfestés akkori technikájának Borsos túl nem haladható mestere volt, hogy színe sokkal gazdagabb skálát és finomabb harmoniákat mutatnak mint Barabási, a ki kissé mindig hideg, míg Borsosnál minden szín pompás érzékiséggel csillog, vibrál. Azonkívül Borsos, a kit pedig méltatlan sorsa nem juttatott sohasem az élet felszínére, még jóval előkelőbb, nagyvilágibb is Barabásnál.

A művészek arcképcsarnoka e képeken kívül is még számos érdekes szaporulatot mutat.

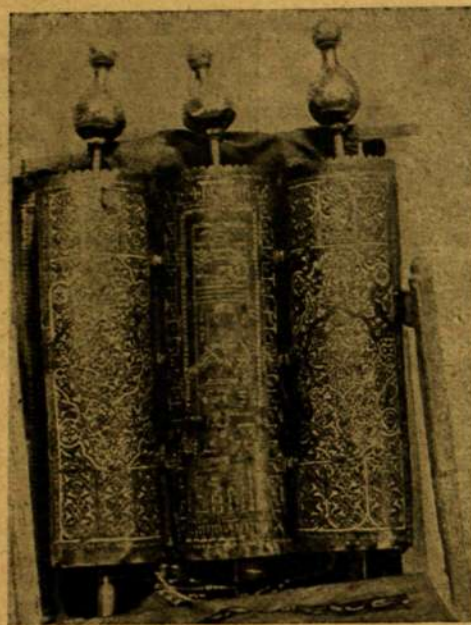
A két mai kiállító közül Gy. Sándor József eddig főképpen mint rézkarcoló volt közönségünk előtt ismeretes, bár a Nemzeti Szalonbeli kollektív kiállítása óta a Múcsarnokban egy pár képével néha-néha megjelent. Most látható művei legnagyobb részükben ugyanarra a világítási motívumra vannak felépítve. A fény szemköztről esik be és a tárgyak felső felületeinek éles kiemelésével modelálja a teret. Ezzel a beállítással különösen sokalakos terek, utcák, vásári jelenetek újszerű ábrázolása sikerül neki. Mindenesetre jó lesz óvakodnia attól, hogy modorosságba ne essék.

Pentelei-Molnár János ismert, nagy bravúrral festett csendéleteiből állított ki egy gyűjteményt, melyet Amerikába szándékozik kiküldeni. Ismerve az amerikai közönség nagy szeretetét mindennemű technikai virtuozitás iránt, alkalmasint nagy sikerük lesz odakint.

A BUDAI KASTÉLYOK KINCSEI.

A régi Pestbuda történeteiből. — Irta Váradi Antal.

A Vár nekem ma is valóságos múzeum. Azok a régi házak — egykori kastélyok — alacsony, boltíves bejárataikkal, szűk udvarok, melyeken valamikor tollforgós paripák toporzékoltak... Az utcák, melyeken ódi hintók ringtak végig, — s a színes üveggel borított ablakok, melyeken át ma már rég elfeledett módokban, régóta porladozó dámák

Mózes öt könyvének legrégebbi kézírata, melyet a samariai Nablous zsinagógájában őriznek. — A samariai zsidók hite szerint ez a kézírát Aron dédunokája, Abisua írta.

tekintettek ki — ma is a századok előtti embereket varázsolják vissza... A hányzor ott bolyongok, — és gyakran bolyongok ott — mindig egy-kicsit a Wells időgépén száz esztendővel lovagolok vissza a multba. Egy órára visszaélem az eltűnt századokat.

Ezek a régi házak csudálatos kincseket rejtettek s rejtenének ma is, ha kellő szakértelem, szeretet és kedvezőbb viszonyok megőrizték volna azokat nekünk. Így csak régi foliások sárgult lapjairól olvassuk, hogy mi volt a régi úri házak belső tartalma s mennyt kell keresnünk, sajnálnunk, siratnunk azt, — a mi elveszett!

Elég, ha a száz esztendő előtti műkincseket sorolom fel, legalább részben, a mint azok gondosan fel vannak jegyezve, tulajdonosaik, vagy leltározók által. Ime egy kis izelítő belőlük!

A nádorispán műkincsei híresek voltak. Ékszerai, festményei, könyvtára kincseket értenek ma. Gazdag bibliotékája nagy részét ugyan a múzeumnak ajándékozta, de maradt azért palotájában annyi, hogy egy kortárs feljegyzése szerint „tudóssá olvashatta eszét belőle egy egész generáció.”

A gróf Brunswick könyvgyűjteménye nagy értékű. Egy százestendős, a régi vár házaival, gyűjteményeivel foglalatosskódó, katalógus-szerű könyv azt mondja róla, hogy megbecsülhetetlen. E százestendős könyv szerzője abban a szerencsében részesült, hogy végigjárhatta a palotát a tárnokmester vezetésével. Menjünk vele!

A legelső, a mi a látogatóknak szembeötlő: a csigagyűjteménye. Nagy változatos-sággal és kiváló szakértelemmel voltak a kagylók rendezve, megírva és családok szerint sorakoztatva. Jókainak öröme telt volna benne. Kísérte a kagylók ezreit egy kövület-gyűjtemény. Ezeket túl egy egész kis múzeum drágakövekből.

Akkorában sokan gyűjtöttek köveket, ásványokat s ezek kapcsán a kövek arisztokráciájából, a drágakövekből is szép példányokat. Egy akkorában nagyon keresett ékkő volt a szép opál. Volt is nem egy gyűjtőnek tucatszámra. Gróf Brunswicknak azonban ötszázkilencvenhat darab szebbnél-sebb opálja volt. Micsoda szinpompá, micsoda ragyogás fél-ezer darab ilyen szivárványos kő! És mekkorák!

Az opálgyűjtemény kristályüveges szekrénybe volt rakva, foglalatlanul bár mindegyik, szabadon, de szemképrázató elrendezésben. Köszörülve mind s játszva a szivárvány mosolygó színeiben. Valóságos kis tündérország.

A másik szekrény kristályüvegjei mögött szafirok sora pompázik. Aztán smaragdok. Dús gyűjtemény topázokból. Az őt világ-rész minden ékkötermő tája képviselve volt közte. Következtek a drágakövek egyéb faj-

tái. Végül a gyémántok, tündérszépén köszörülve. Amsterdam mesterei csiszolták azokat szivárványfényt szóró lapokká. A kövek értéke állítólag százezer forint. Pedig akkor a forintnak nagyobb értéke volt, mint mainap.

A köszörületlen drágakövek az ásvány-gyűjteményben foglalnak helyet. A felsorolaton kívül van ott ötvenhat opál, hatvanegy kalcizot és hatvanhat achát.

Kvarcztot kétszázötvenhat félért sorol fel a katalógus.

Mészpát van száználcsóvánhét darab, arany- és ezüstbányákból pedig egy egész sor drágábbnál drágább próba. Márvány három-száz féle van pompásan kisimítva. Magyarország minden márványa ott ékeskedik, színek és minőség szerint osztályozva. A gróf aztán átvitette az egész drága gyűjteményt korompai birtokára. Hová lett onnan? Nem tudom.

A francziskánusoknak is van szép nagy könyvtárak. Kincse a gyűjteménynek százötvennyolcz folio, becses kéziratokat tartalmazva. A könyvtár maga hétezer kötetet tartalmazott.

Az egész nagy gyűjteményt egy Jakosits nevű szegény barát gondozta és rendezte. Kora halála után nem tudom ki lépett örökébe? de mindig nagy szeretettel gondozták a kéziratokat.

A kamarai elnök, Mailáth József gróf specialiter egyház- és atyák munkáit gyűjtötte. Innét vitette aztán az egész könyvgyűjteményét kiskéri birtokára.

A kamarális viceprezès, Cziráky gróf is könyvgyűjtő. Ez a gyűjtemény Lovasbereznybe került. Mailáth Károly gróf könyvtára háromezer kötetet tartalmazott. Ez Budán maradt.

A főgimnáziumnak Szerdahelyi apát testált szép könyvgyűjteményét. A budai építészeti fődirektor, Öry, csupa római klasszikusok legjobb kiadásait tartalmazó kétezer kötetnyi könyvtárral dicsekedhetett. Volt a gyűjteményben azonkívül — akkoriban ritka és becses kincs — mechanikai, vízipítészeti és egyéb architektonikus munkák szép gyűjteménye. Azonkívül kéziratok. A könyvgyűjteményt — akkori idők divatja szerint — numizmatikai gyűjtemény egészítette ki.

Széki gróf Teleki Ferencz jogi munkákkal gazdag könyvtárat gyűjtött. Köfflinger doktor orvostudományi munkáiban gazdag gyűjteményt szerzett össze. Koy udvari pénztáros nagy rovar- és lepkegyűjteménnyel bírt. Voltak érmei is, rovargyűjteményének azonban nagy híre volt Európaszerte, mert egy bogárkonzerváló módja ismeretes volt mindenfelé. Lepkegyűjtő is volt.

Ime, hamarjában csak ennyit a budai kincsekről, melyek a magánházak szekrényeiben voltak felhalmozva. Pedig ezek csak kisebb gyűjtemények Brunswick gróféhoz képest, a ki főleg festmények gyűjtésében volt nagy. Háromszáz darabból áll ez a fejedelmi képtár, melynek jelesebb darabjait érdemes fel- említeni. Lássuk, mit őrzött a Brunswick-féle képtár?

Az első teremben a római iskola mestereinek képei díszeskedtek. Ennek fő ékessége Rafael Sanzio „szent családja,” az én százestendős könyvecském azt írja róla, hogy „... a rövid kort ért — már harminczhét éves korában elhalt nagy festő — a Péter-bazilika építésének vezetése mellett s a vatikáni freskókon kívül annyit és oly becses munkát, a mi egy emberéletre is sok... Már a név maga elég, hogy bálmuljuk utó- érhetetlen mestervoltát...”

A szent család eredetiségéhez azonban szó fér, mert a katalógus megjegyzése szerint nincs eldöntve, hogy ez-e az eredeti, vagy a Münchenben levő hasonló tárgy? Ván azonkívül egy hasonló szent család Bécsben és Párisban is. „Hogy melyik az igazi? — mond az én forrásom — döntsék el a mű-bírók.”

Volt a képtárban egy Sassoferrato, egy Giulio Romano, s egy Claude Lorraine. Poussin két tájképe is gazdagította a képtárat. Michel Angelonak egy fára festett, a lábmosást ábrázoló képe is említetik. Egy Murillo-kép dinnét evő pásztorgyereket áb-

rázol. Guido Reni fájdalmas Máriája a lombardi iskola egyik legszebb darabja — mondja forrásunk. Correggionak egy fára festett Madonnája is kincse e gyűjteménynek. Ribera és Spagnoletto sem hiányzanak a gyűjteményből. Annibale Carracci Krisztus sirbatételét ábrázoló képe is előfordul a katalógusban. Francesco Albani s vagy három Guercino is van a képek között. Az egyik szerint Sebestyént, a másik János fővételét, a harmadik Krisztust a kereszten, a negyedik a Megváltót a farizeusok között ábrázolja. Domenichino szent Márk evangelistája a leíró szerint „véghetetlen szorgalommal megfestett kép”. Giorgione egy Magdolnával szerepel a sorban, Francesco Penni egy Krisztus sirbatételével, Andrea del Sarto egy szent családdal s Lionardo da Vinci egy szent Cecziliával.

A képtár kincsei közül még felemlítem a katalógus nyomán Titián két képét. Az egyik a három szent asszonyt ábrázolja Krisztus sírjánál, a másik egy alvó bacchans-nőt: melynek dicséretéből a leíró nem fogy ki. Pordenone mitológiai tárgyú képpel — a bikává változott Jupiter, a mint Agenor leányát elragadja — szerepel. És még ezek tetejében egy Paolo Veronese — Diana kutyáival — és egy Tintoretto — egy velencei nobile arcképével. Luca Giordano Krisztus születése és Salvator Rosa egy tájképe is fel van sorolva. Ismeretlen nevű festők munkái is vegyülnek a nagyok közé.

A következő termek művészei közül említsük fel Joseph Vernet egy tengeri tájképet, Poussin egy gyönyörű vidéket ábrázoló vásznát, azután a németalföldiek közül Tenierst, Van Huysumot, Laar Pétert s egy Van Ostadét.

Dírer mester egy Madonnája is szerepel a képsorban. Kaufmann Angelika egy Sybillája, azonkívül Holbein mester néhány arcképe teszik teljessé a kincseket. Ennyi kincs egy magánember gyűjteményében valóságos gazdagság. A katalógus-szerkesztő felsőháji, hogy: „... mekkora összegeket áldozhatott ő kegyelmessége ezéért a képekért, mikor ezek közül csak egy is tízezer forintokba került!”

A Boldogasszony temploma melletti kamarális palotában is volt egy képgyűjtemény, melynek műbecse nem tudom hogy milyen lehetett, de história-értéke annál nagyobb, mert a régi kamarai elnökök arckép-gyűjteményét tartalmazza. Köztük Thurzó, Erdődy, Balassa, Lippay, Dessewffy arcképeit. A legrégebbi ezek közül 1531-ből, a legutolsó 1808-ból való.

MAGYAR NŐK A HÁBORÚBAN.

A BUDAPESTI POSTÁSOK ÜNNEPÉLYÉN BEMUTATOTT ÉLŐKÉPEK A VÁROSLIGETI ANGOL-PARKBAN.

A MEGKÖTÖZÖTT HUNGÁRIA.

És még sokat tudnék felsorolni, — a királyi palota kincsein kívül — a várbeli főpapok képeit, könyveit, a szerzetes rendek kézirat-gyűjteményeit, egyes gazdag polgárok berendezéseit, — aztán a régi világól a Fuggek és Fortunátusok kincseit, Mátyás palotájának maradványait, a templomokat, kápolnákat, — de hová lettek azok?...

A földalatti sötét utak és menetek a várban sokféle titokról tudnának beszélni. Nem egyszer jártam be ezeket a nedves kazamátákat, mikor a régi Pest történetét és annak emlékeit kutattam. Ilyenkor nem egyszer ötlött eszembe nekem úgy, mint kísérőimnek, hogy hány-szor szolgálhatott ez a földalatti rejték-folyosó és annak elágazásai dugóhelyül kincseknek, becses emlékeknek, drágaságoknak, a miket aztán vagy ott kénytelenül hagyni az elrejtők, vagy, — időközben elveszvéen ők maguk is — sohasem jöttek azok fölkeresésére.

Nem volna fölösleges és hálátlan feladat ezeket a folyosókat végig kutatni, azok rej-

teiket feltárni s itt-ott, a hol éppen indikálva van: ázni és kutatni a rejtekek után. Régi szokás, hogy ostromok, rablótámadások, közveszedelem idején a polgárok kincseiket, drágaságaikat elásták a kertekbe, a föld alá vagy pinczékbe. A várbeli földalatti menetek mintegy kínálkoztak ilyen elrejtésekre alkalmas helyekül. Hiszem is, hogy nem egyszer, a török vagy más ellenség betörésekor, hirtelen futás idején a vár alatti mély pinczék dugóhelyekül szolgálhattak s ha kellő gonddal keresnénk mélyekben, lennének is rejtett dolgok, melyek már történeti értéküknél fogva is megérdemelnék a kutatás fáradságát.

Talán jön majd egy kíváncsi ember, — nem azért, hogy, mint Balázsék champion-tenyészést improvizáljanak — hanem hogy a régiség emlékeit kutatgassák — végig-kontatják a várbeli pinczék falait s kutatni fognak az emlékek után, melyek ott rejlenek.

Várom az előjövendő kutatókat.

A VATIKÁN PINCZÉI.

Regény. (Folytatás.)

Irta André Gide. — Francziából: König György.

„Az az öreg asszony, ki a feje fölött levő kis fehér felhőre mutatva azt mondta: ma még nem lesz eső!... ez az öreg asszony, kinek zsákját vállamra vettem (kedvtelésből ugyanis gyalog tette meg az utat négy nap alatt az Appennineken keresztül Bolognából Firénzbe és Covigliájában halt meg) s a kit megcsókoltam a nyereg tetején... ez abba a kategóriába tartozik, a mit a covigliajoi plebános jó cselekedetnek nevezett. Épen úgy meg is fojthattam volna; még csak nem is reszkett volna a kezem, mikor ujjaim ránczos bőrét megérintik... Hogy simogatta kabátom gallérját, hogy letörülje róla a port! S minduntalan ezt hajtotta: Figlio mio! Carino!... Honnan támadt bennem az a mélységes öröm, a mikor még izzadtan leheveredtem ezután a mohára ama nagy gesztenyefa alatt és pedig nem is dohányoztam? Az egész emberiséget meg tudtam volna ölelni akkor; vagy megfojtani talán... Milyen csekélység is az emberi élet! És milyen szívesen koccára tenném a magamét, csak kínálkoznék valami szép, vakmerőséget kívánó alkalom!... Végre is nem lehetek hegyászó vagy aviatikus... Mit tanácsolna vajjon az a begubózott Gyula?... Kár, hogy annyira használhatatlan! Nagy mulatság lett volna, hogy bátyám legyen.

„Szegény Gyula! Mennyi az író és mily kevés az olvasó! Annyi tény: az emberek

